

Izveštaj o doktorskoj disertaciji

KRIPKE I VITGENŠTAJN: ZNAČENJE, SKEPTICIZAM I PROBLEM ISTINE

doktoranda Miloša Šumonje

Odlukom Nastavno-naučnog veća Filozofskog fakulteta u Beogradu od 25.06.2015. izabrani smo kao članovi komisije za analizu i ocenu doktorske disertacije *Kripke i Vitgenštajn: značenje, skepticizam i problem istine* doktoranda Miloša Šumonje. Na osnovu uvida u rad kandidata, čast nam je da Nastavno-naučnom veću podnesemo sledeći izveštaj.

Podaci o kandidatu i disertaciji

Miloš Šumonja je rođen 10.7. 1977. godine u Somboru. Osnovne studije filozofije završio je na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu (prosečna ocena 9,09). Bio je stipendista Vlade Kraljevine Norveške. Od 2010. godine zaposlen je na Pedagoškom fakultetu u Somboru, kao asistent na predmetima Filozofija obrazovanja i Etika. Doktorske studije na Filozofskom fakultetu u Beogradu upisao je školske 2009/2010. godine. Kandidat je do sada objavio sledeće naučne radove:

1. “Zašto dete ne razume? – Filozofski aspekti krize pedagoške situacije”, *Norma* 3/2008: 49-69; Pedagoški fakultet u Somboru; UDK: 37.013.73; M 52
2. “Kripke-Vitgenštajnov paradoks i problem istine”, *Filozofski godišnjak* 24/2011: 17-44; Institut za filozofiju Filozofskog fakulteta u Beogradu; UDK: 81'37:165.3/.5; M 24
3. “*Tractatus* i Kant”, *Theoria* 1/2012: 85-108, časopis Srpskog filozofskog društva, BIBLID: 0351–2274 : (2012) : 55 : p. 85–108; M24
4. “Vitgenštajn i Hajdeger: jezik kao univerzalni medijum i neizrecivost semantike”, *Theoria*

Predmet i cilj disertacije

Osnovni cilj koji je kandidat postavio u disertaciji jeste odbrana Kripkeovog tumačenja Vitgenštajnovе rasprave o sledeњу jezičkih pravila kao samosvojne pozicije u teoriji značenja. Kandidat nastoji da razvije realističku intepretaciju Kripke-Vitgenštajnovе pozicije i tako pokaže da vladajuća ocena o neodrživosti te pozicije počiva na pogrešnoj pretpostavci o tačnosti standardne intepretacije skeptičkog rešenja kao semantičkog antirealizma, stanovišta koje poriče rečenicama semantičkog diskursa uslove istinitosti.

Kandidat izdvaja pitanje o smislu Kripke-Vitgenštajnovog pozivanja na takozvani deflacioni pojam istine kao glavni intepretativni problem. Kandidat razmatra odnos između skeptičkog zaključka, skeptičkog paradoksa i skeptičkog rešenja u svetlu implikacija koje različiti pojmovi istine imaju u objašnjenju značenja i određenju metafizičkog statusa pojedinih jezičkih oblasti. U središte rasprave stavlja se uvid da deflacioni pojam istine isključuje teoriju značenja koja objašnjava značenje uslovima istinitosti.

Kandidat ispituje i dokazuje usklađenost zaključaka izvedenih iz rasprave o problemu istine sa ključnim mestima Kripkeovog teksta. Kritikuje se standardna intepretacija skeptičkog argumenta i skeptičkog rešenja, a zatim predlaže i obrazlaže alternativna intepretacija. Na osnovu shvatanja skeptičkog argumenta kao *reductio ad absurdum* dokaza protiv semantičkog realizma i skeptičkog rešenja kao izraza antiredukcionističkog realizma, kandidat pokušava da odgovori na sve važnije kritike Kripke-Vitgenštajnovе pozicije.

Osnovne hipoteze od kojih se polazi u radu

Osnovna problemska hipoteza je da ne postoji protivrečnost između deflacionog pojma istine, koji poistovećuje uslove istinitosti i uslove opravdane upotrebe neke rečenice, i skeptičkog rešenja, koje pretpostavlja da rečenice semantičkog diskursa imaju uslove opravdane upotrebe ali

ne i uslove istinitosti. Kandidat prihvata tezu Bogosjanovog dokaza o samoprotivrečnosti semantičkog antirealizma da bez robusnog pojma istine nije moguće povući razliku između uslova opravdane upotrebe i uslova istinitosti, ali smatra da to ne dokazuje neodrživost skeptičkog rešenja već netačnost standardne interpretativne pretpostavke da se to rešenje ogleda u reviziji metafizičkog statusa semantičkog diskursa. Na osnovu uvida da skeptičko rešenje podrazumeva samo-određenje kriterijuma značenja koji su nezavisni od uslova istinitosti, kandidat zaključuje da razlika između uslova opravdane upotrebe i uslova istinitosti nije razlika između semantičkog diskursa i ostatka jezika u skeptičkom rešenju, već razlika između skeptičkog rešenja i semantičkog realizma.

Prva egzegetska hipoteza je da skeptičko rešenje podrazumeva potpuni raskid sa teorijom koja značenje objašnjava uslovima istinitosti. Za razliku od pristalica standardne interpretacije, autor pretpostavlja da je skeptički argument *reductio ad absurdum* dokaz protiv semantičkog realizma, koji pokazuje da teorija koja objašnjava značenje uslovima istinitosti nema sopstveni uslov istinitosti. Hipoteza se dokazuje analizom skeptičkog argumenta koja pokazuje da kritika ideje o razumevanju kao mentalnom stanju dovodi u pitanje samu mogućnost povezivanja određene rečenice sa vanjezičkim izvorom značenja, odnosno odgovarajućim uslovima istinitosti.

Druga egzegetska hipoteza je da skeptičko rešenje nije teorija koja objašnjava sleđenje jezičkih pravila njegovim svođenjem na neke jezičke ili predjezičke činjenice. Stoga se brani pretpostavka da Kripke-Vitgenštajn zastupa antiredukcionističku koncepciju značenja koja, u sadejstvu sa sa deflacionim shvatanjem istine, odgovara pred-teorijskom realizmu svakodnevnog semantičkog diskursa.

Prikaz sadržaja disertacije po poglavljima

U prvom poglavlju pod nazivom *Kripke-Vitgenštajnov paradoks* autor analizira zdravorazumsku predstavu o značenju, zatim način na koji se ona pod pritiskom skeptičkog izazova pretvara u stanovište *semantičkog realizma*, kao i osnovne teorijske postavke

semantičkog realizma. Semantički realizam tumači se kao teorijsko objašnjenje veze između dve naizgled neporecive istine o jeziku: da značenje neke reči čini nezavisan standard koji unapred razlučuje ispravnu i neispravnu upotrebu te reči i da je razumevanje mentalno stanje koje kazuje govornom licu kako bi trebalo da upotrebi reč u konkretnim okolnostima. Kao sastavne elemente semantičkog realizma autor navodi: klasični realizam, stav da rečenice poseduju značenje zahvaljujući vezi sa odgovarajućim uslovima istinitosti; semantički normativizam, stav da je razumevanje mentalno stanje koje povezuje neku rečenicu sa odgovarajućim uslovima istinitosti i tako sačinjava jezičko pravilo koje vodi i opravdava njenu upotrebu u neograničenom broju novih slučajeva; i semantički individualizam, stav da je razumevanje privatna čin govornog lica. U daljem tekstu autor prikazuje kako Kripke upotrebljava Vitgenštajnovu raspravu o sledeću pravila kao *skeptički argument* protiv semantičkog realizma. Skeptički argument shvata se kao dokaz da nijedna jezička ili pred-jezička činjenica ne može da posluži kao uslov istinitosti za tvrdnju da određeni pojedinac upotrebljava znak „+“ u skladu sa jezičkim pravilom za sabiranje, zato što sve raspoložive činjenice mogu da se protumače u skladu sa skeptičkom pretpostavkom da on upotrebljava „+“ kao znak za „kvabiranje“, aritmetičku operaciju koja je identična sabiranju, osim kada je jedan od brojeva veći od 57, u kom slučaju odgovor na pitanja oblika „ $X+Y=?$ “ glasi „5“. Poglavlje se završava objašnjenjem razlike i veze između *skeptičkog zaključka* da ne postoje činjenice koje utvrđuju značenje nečijih reči i *skeptičkog paradoksa* da ne postoji samo značenje.

U drugom poglavlju, koje nosi naslov *Direktno i skeptičko rešenje*, autor objašnjava Kripkeovo razlikovanje dva pristupa rešavanju skeptičkog paradoksa. Tvrdi se da *direktno rešenje* podrazumeva obaranje skeptičkog argumenta kroz odbranu neke od postojećih ili artikulaciju nove teorije o subjektivnoj činjenici koja može da uspostavi jednoznačnu vezu između određene reči i izvora njenog značenja, te da Kripke-Vitgenštajn zastupa *skeptičko rešenje* koje prihvata skeptički zaključak i nudi alternativno objašnjenje značenja. Da bi dokazao da Kripke-Vitgenštajnovu skeptičko rešenje jeste jedino moguće, autor kritikuje neke važnije predloge direktnog rešenja, koji su se pojavili u sekundarnoj literaturi posle objavljivanja Kripkeove studije. Analiziraju se i odbacuju Pikokov, Mekginov, Kacov, Somsov, Blekburnov, Milerov,

Fodorov, Martin-Hejlov kao i predlog Milikanove.

Autor zatim izlaže osnovne crte skeptičkog rešenja i ukazuje da priznanje skeptičkog zaključka podrazumeva obrt od uslova istinitosti ka uslovima opravdane upotrebe. Kao smisao ovog obrta ističe se metodološki zaokret od analize činjenica koje sačinjavaju uslove istinitosti određene rečenice ka analizi svakodnevnih okolnosti u kojima govorna lica smatraju da je opravdano upotrebiti tu rečenicu. Na kraju poglavlja pokazuje se kako obrt ka uslovima opravdane upotrebe utiče na razumevanje semantičkog diskursa, pri čemu se kao ključni pojmovi skeptičkog rešenja navode „jezička zajednica“, „slaganje“ i „oblik života“.

Treće poglavlje naslovljeno je *Skeptičko rešenje, semantički antirealizam i problem istine*. U njemu autor prvo izlaže tri problema skeptičkog rešenja i ukazuje da oni imaju poreklo u tezi da istinitost skeptičkog zaključka onemogućava rešenje skeptičkog paradoksa; ako se prihvati skeptički stav da ne postoje subjektivne činjenice koje utvrđuju značenje nečijih reči, sledi da ne postoje činjenice o značenju skeptičkog zaključka, da skeptički zaključak protivreči skeptičkom rešenju koje priznaje opravdanost upotrebe pojmova „istina“ i „činjenica“ u svakodnevnom govoru o značenju, i da su činjenice o tome koje uslove opravdane upotrebe pojedinac povezuje sa određenom rečenicom podložne različitim tumačenjima kao i činjenice koje utvrđuju uslove istinitosti.

Autor analizira pokušaj da se pomenuti problemi reše u okviru *standardne intepretacije* skeptičkog rešenja kao izraza *semantičkog antirealizma*, stanovišta koje spaja ekspresivističko objašnjenje značenja rečenica kojima se poriču uslovi istinitosti sa deflacionom teorijom istine. Ukazuje se na tezu pristalica standardne intepretacije da ta teorija pomaže u rešavanju prva dva problema tako što oduzima pojmu istine eksplanatornu ulogu i svodi ga na shemu ekvivalencije značenja između rečenica „S“ i „S je istina“, čime lišava skeptički zaključak paradoksalnih semantičkih posledica i objašnjava realističke pretenzije svakodnevnog govora o značenju.

U središte rasprave o standarnoj intepretaciji i problemu istine stavlja se Bogosjanov dokaz o samoprotivrečnosti semantičkog anirealizma, koji se tumači kao teza da skeptičko rešenje nije moguće zato što deflacioni pojam istine izjednačava uslove opravdane upotrebe i uslova

istinitosti. Autor razmatra argumente Bogosjanovih kritičara i prihvata njihovu tezu da se skeptičko rešenje ogleda u samoodređenju kriterijuma značenja u semantičkom diskursu nezavisnih od uslova istinitosti, ali ističe da bez robusnog pojma istine nije moguće razdvojiti značenje skeptičkog zaključka i skeptičkog paradoksa. Dalje se argumentuje da ti stavovi, dosledno sprovedeni i shvaćeni na pozadini postavke o nezavisnosti kriterijuma značenja u skeptičkom rešenja, pokazuju da razlika između uslova opravdane upotrebe i uslova istinitosti nije razlika između semantičkog diskursa i ostatka jezika u skeptičkom rešenju, već razlika između skeptičkog rešenja i semantičkog realizma. Autor zaključuje, prvo, da skeptički paradoks sledi iz skeptičkog zaključka jedino pod pretpostavkom da je semantički realizam teorija koja istinito predstavlja činjenice o značenju (pri čemu je istina odnos korespondencije između jezika i sveta), i drugo, da skeptičko rešenje zahteva raskid sa semantičkim realizmom i odgovarajućim pojmom istine, ali i da ono nije izraz semantičkog antirealizma, budući da rečenicama koje govore o značenju priznaje jedine raspoložive, deflacione uslove istinitosti.

U četvrtom poglavlju, koje nosi naziv *Skeptički argument kao reductio ad absurdum semantičkog realizma*, autor nastoji da rezultate rasprave o problemu istine prevede u tumačenje skeptičkog argumenta. Nakon izlaganja standardne intepretacija skeptičkog argumenta kao izraza selektivnog metafizičkog skepticizma u pogledu semantičkih činjenica, autor - oslanjajući se na radove Džordža Vilsona - predlaže intepretaciju u kojoj tvrdi da je skeptički argument *reductio ad absurdum* dokaz protiv filozofskog tumačenja zdravorazumske predstave o metafizičkom osnovu normativnosti i objektivnosti značenja *via* njenih epistemoloških implikacija. Ističe se da Kripke-Vitgenštajn osporava sam čin povezivanja jezika sa nezavisnim izvorom značenja bilo kog metafizičkog porekla: pošto sve raspoložive subjektivne činjenice koje bi mogle da prikažu govornom licu objektivnu vezu između neke reči i njenog značenja moraju prethodno i same da budu protumačene, pokušaj metafizičkog opravdanja jezika ili vodi beskonačnom regresu tumačenja ili pretpostavlja ono što nastoji da objasni. Na kraju poglavlja analiziraju se egzegetske prednosti predložene intepretacije skeptičkog argumenta u odnosu na standardnu, a zatim odgovara na Somsove, Kraftove i Milerove primedbe. Posebna pažnja poklanja se Milerovom pokušaju da *reductio* intepretacijom skeptičkog argumenta opravda stav da skeptičko

rešenje izražava semantički antirealizam, koji se kritikuje tezom da raskid sa semantičkim realizmom onemogućava formiranje gledišta da su rečenice semantičkog diskursa u bilo kom smislu podređene rečenicama iz ostalih jezičkih oblasti.

Peto poglavlje nosi naziv *Realistička intepretacija skeptičkog rešenja*. Ovaj deo rada kandidat započinje daljom kritikom standardne intepretacije. Pokazuje se: prvo, da ona ne može da reši ni treći problem skeptičkog rešenja, zato što je ekspresivna upotreba jezika normirana kao i deskriptivna; i drugo, da njene osnovne postavke nemaju utemeljenje u Kripkeovom tekstu. Na osnovu rezultata *reductio* interpretacije skeptičkog argumenta, zaključuje se da skeptičko rešenje uključuje promenu svih teorijskih sastojaka semantičkog realizma: umesto semantičke, skeptičko rešenje zastupa intersubjektivnu koncepciju normativnosti, umesto klasičnog skeptički realizam, a umesto semantičkog individualizma intersubjektivnost.

U daljem toku disertacije argumentuje se da iz skeptičkog zaključka sledi da mogućnost uspostavljanja razlike između ispravnog i neispravne upotrebe jezika zahteva prisustvo drugih govornih lica, koja mogu osporiti nečiju tvrdnju da nešto razume. Naročito se naglašava značaj Kripkeovih stavova u kojim on izričito tvrdi da skeptičko rešenje ne daje odgovor na pitanje šta je značenje ili od čega se sleđenje jezičkih pravila sastoji. Otuda se zaključuje da sleđenje jezičkih pravila ne može da se *svede* na postojeću upotrebu reči zato što ono *jeste* postojeća upotreba reči: činjenica da je jezik normativan pokazuje se u tome što govorna lica koja dele oblik života ne prihvataju neslaganje u vezi značenja pojedinih jezičkih postupaka, kao i u njihovoj uobičajenoj praksi da, međusobnim ispravljanjem, obrazlaganjem i opravdavanjem pojedinih jezičkih postupaka, uglavnom uspešno usklađuju jezičko ponašanje.

Kandidat zatim ističe važnost Kripkeove teze da slaganje u obliku života, organskoj prožetosti upotrebe jezika i svakodnevnih životnih aktivnosti, moramo da prihvatimo kao poslednju tačku u objašnjenju značenja. Pomenuta teza elaborira se kao stav koji ukazuje na *granicu* do koje pitanje *opravdanosti* pojedinog jezičkog postupka može smisleno da se postavi, a ne kao stav o poslednjem opravdanju značenja svih jezičkih postupaka. Otuda se izvode dva zaključka: da skeptičko rešenje govori o *opravdanju u jeziku* a ne o *opravdanja jezika*, i da je ono otporno na skeptički argument upravo zato što se tiče *vrste opravdanja*, a ne *vrste činjenica* koje mogu da

posluže kao metafizičko opravdanje jezika. Odgovor na treći problem skeptičkog rešenja kandidat pojašnjava na sledeći način: pošto odbacuje samu zamisao o nekom vanjezičkom izvoru značenja koji je nezavisan od aktualne upotrebe jezika, Kripke-Vitgenštajn nema obavezu da njegov uticaj na jezičko ponašanje utemelji u epistemološki transparentnim činjenicama o govornom licu.

Nasuprot pristalicama standardne intepretacije, kandidat dokazuje da je skeptičko rešenje izraz *skeptičkog realizma*, stanovišta koje ne objašnjava značenje uslovima istinitosti, ali prihvata kao nespornu svakodnevnu upotrebu pojmova kao što su „činjenica“ ili „istina“ u govoru o značenju. Argumentacija je sledeća: pošto skeptičko rešenje sa semantičkim realizmom odbacuje i njegov kriterijum *kategorizacije* jezičkih oblasti, što znači da svojstva istinitosti i objektivnosti potiču iz uslova opravdane upotrebe a ne iz odnosa korespondencije sa nezavisnim činjenicama u svetu, i pošto, pod pretpostavkom slaganja u obliku života, rečenice koje govore o značenju nečijih reči poseduju deflacione uslove istinitosti, te nisu u tom smislu podređene rečenicama iz drugih jezičkih oblasti, obrt ka uslovima opravdane upotrebe vodi antiredukcionističkom shvatanju činjenica o značenju, koje odgovara „nevinom“ realizmu svakodnevnog govora o značenju.

U šestom poglavlju, koje je naslovljeno ***Kritike i odgovori***, kandidat nastoji da odgovori na kritike realističke intepretacije skeptičkog rešenja. Pažnja se najpre usmerava na treći problem skeptičkog rešenja, koji je predstavljen je u obliku dileme: ako u skeptičkom rešenju ima mesta za činjenice o tome šta nečije reči znače, onda skeptičko rešenje nije skeptičko, a ako nema, onda ono nije nikakvo rešenje. Kandidat dokazuje da ova kritika polazi od pogrešne pretpostavke da je teorijski horizont skeptičkog rešenja ograničen na izbor između semantičkog realizma i semantičkog antirealizma, te tvrdi Kripke-Vitgenštajn priznaje postojanje semantičkih činjenica, iako ne onih koje semantički realista pretpostavlja a skeptik osporava: činjenice o tome šta nečije reči znače jesu minimalne činjenice, koje nemaju normativno-epistemološke implikacije baš zato što ne mogu da se svedu na neke osnovnije, semantičke ili ne-semantičke činjenice.

Kandidat dalje razmatra i odbacuje Miler-Edvardsovu, Vilsonovu i Mekdauelov kritiku skeptičkog realizma. U sklopu odgovora na Mekdauelovu kritiku, ispituje se problem objektivnosti u skeptičkom rešenju. Kandidat nudi dva povezana argumenta u prilog stava da je

objektivnost značenja sačuvana u skeptičkom realizmu. Prvo se ističe da skeptički argument podriva ideju o unapred zadatim jezičkim pravilima koja su nezavisna od bilo čije upotrebe jezika, zbog čega zaključak o neutemeljenosti aktualne upotrebe reči ukazuje na slaganje u obliku života kao tačku na kojoj njeno dalje opravdanje ni moguće ni potrebno, zato što sam pojam objektivnosti počiva na tom neutemeljenom postupanju. Drugo, premda priznaje da prihvatanje skeptičkog zaključka otvara logičku mogućnost „kvabirajućeg“ oblika života, kandidat zastupa tezu da ta mogućnost ne relativizuje značenje aktualne upotrebe znaka „+“, zato što nam pokušaj da predstavimo svakodnevne situacije u „kvabirajućem“ obliku života pokazuje da skeptik, pored sabiranja, posredno ukida i mnoštvo drugih pojmova, čiji se broj naglo uvećava tokom nastojanja da se zamisli čitav lanac posledica koje bi imala takva upotreba „+“ u svakodnevnom životu, sve do tačke na kojoj se svaka inteligibilnost skeptičke hipoteze o „kvabiranju“ gubi.

Ostvareni rezultati i naučni doprinos disertacije

Glavni doprinos doktorske disertacije čini originalno tumačenje Kripkeove studije o Vitgenštajnovoj poznoj filozofiji, koje u svojim osnovnim postavkama odudara od standardnog. Premda teza o realističkom karakteru skeptičkog rešenja nije u potpunosti nova, kandidatov intepretativni pristup izdvaja se u dva pogleda. Prvo, kandidat kao osnovnu slabost Kripkeove studije ističe nedostatak rasprave o ulozi različitih pojmova istine u razvoju skeptičke pozicije, zbog čega rešenje tog problema uzima za izvor interperativnog uvida da usvajanje eksplanatorno redudantnog deflacionog pojma istine u skeptičkom rešenju pokazuje da skeptički zaključak podrazumeva raskid sa semantičkim realizmom kao teorijom koja objašnjava značenje pomoću uslova istinitosti. Drugo, kandidat svoju intepretaciju gradi na jasno izdvojenoj i dosledno sprovedenoj ideji o povezanosti između kritičkog karaktera skeptičkog rešenja, zasnovanog na sumnji u mogućnost objašnjenja normativnosti jezičkog ponašanja pomoću teorije značenja, i odgovarajuće antiredukcionističke koncepcije značenja, koja izražava pred-teorijski realizam svakodnevnog jezika.

U skladu sa izričitim Kripkeovim stavovima u pogledu teorijske namere skeptičkog rešenja, kandidat istovremeno nudi egzegetsku kritiku standardne intepretacije, kao i detaljne odgovore na brojne kritike skeptičkog rešenja. U tom delu, doprinos disertacije čini i kritička rasprava o relativno novoj Milerovoj ne-standardnoj antirealističkoj intepretaciji skeptičkog rešenja, koja još nije doživela recepciju u sekundarnoj literaturi.

U okviru poglavlja posvećenom kritici pokušaja da se obori skeptički argument i pronade direktno rešenje skeptičkog paradoksa, kandidat pruža sinoptički pregled savremenih teorija značenja, čija se vrednost ponajpre ogleda u tome kao njihovu zajedničku nit izdvaja okolnost da sve razmotrene teorije pretpostavljaju fenomen normativnosti značenja, koji nijedna od njih ne može da objasni.

Disertacija daje doprinos i na polju istraživanja Vitgenštajnovе pozne filozofije. Premda kandidat pitanje egezegetske tačnosti Kripkeove studije ne stavlja u prvi plan, on ipak nudi dosta uverljive odgovore na glavne kritike upućene Kripkeu kao Vitgenštajnovom tumaču. Koristeći izvorne Vitgenštajnovе stavove u razjašnjavanju najvažnih mesta Kripkeovog rasprave, kandidat uspeva da pokaže njihovu tesnu smisaonu povezanost i tako potvrdi često osporavanu intepretativnu perspektivu koja uzima Vitgenštajnov skepticizam u pogledu mogućnosti sleđenja jezičkih pravila kao ključ za razumevanje *Filozofskih istraživanja*.

Kandidatova analiza dokaza o nespojivosti deflacionog pojma istine i ekspresivizma pruža koristan uvid u stanje i perspektive savremene metaetike, u tom smislu što upućuje na zaključak da metaetički ekspresivizam u svom tradicionalnom obliku, kao teza da etički iskazi nemaju uslove istinitosti, nije održiva pozicija ukoliko na sebe preuzme zadatak da pomoću deflacionog pojma istine objasni realističke pretenzije svakodevnog govora o moralnim pitanjima.

Zaključak

Na osnovu uvida u doktorsku disertaciju Miloša Šumonje pod naslovom *Kripke i Vitgenštajn: značenje, skepticizam i problem istine* može se konstatovati da ona ispunjava sve

neophodne formalne zahteve. Pored toga, ona zadovoljava i sadržinske zahteve koji se odnose na temeljnu i celovitu obradu postavljene teme, na primerenost metodskog pristupa razmatranoj problematici i na detaljno poznavanje i korišćenje obimne relevantne literature. Kandidat u disertaciji sa razumevanjem, pregledno i iscrpno izlaže osnovne probleme koji se postavljaju u vezi sa Vitgenštajnovim gledištem i Kripkeovom interpretacijom, argumentaciju izvodi postupno i dosledno, a zastupa i osoben kritički pristup relevantnim pitanjima koja se u radu razmatraju. Na osnovu svih tih obeležja doktorske disertacije doktoranda Miloša Šumonja, možemo da zaključimo da rad predstavlja originalno naučno delo i zato predlažemo Nastavno–naučnom veću Filozofskog fakulteta u Beogradu da donese odluku kojom se kandidatu odobrava usmena odbrana disertacije.

U Beogradu, 9.7.2015.

Prof. dr Živan Lazović, redovni profesor

Doc. dr Mašan Bogdanovski

Doc. dr Andrej Jandrić

dr Michal Sladeček, naučni saradnik